

EN SPRÅKMEDVETEN SPRÅKÖSKOLA?

**Klassläraernas uppfattningar om språkmedvetenhet och om hur
den syns i två språköskolor**

Marjatta Anttila

Kandidatavhandling i svenska

Institutionen för språk- och

kommunikationsstudier

Jyväskylä universitet

Våren 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Marjatta Anttila	
Työn nimi En språkmedveten språköskola? – Klasslärarnas uppfattningar om språkmedvetenhet och om hur den syns i två språköskolor	
Oppiaine Ruotsin kieli	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 29
Tiivistelmä <p>Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, kuinka kielitietoisuus näkyy kielisaarekekoulujen toiminnassa luokanopettajien näkökulmasta. Toisena tarkoituksena oli ottaa selvää, miten luokanopettajat kielisaarekekouluissa ymmärtävät kielitietoisuuden käsitteen.</p> <p>Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Mitä luokanopettajat kielisaarekekouluissa ajattelevat, että kielitietoisuuden käsite tarkoittaa?2. Kuinka kielitietoisuus näkyy kielisaarekekoulujen toimintakulttuurissa luokanopettajien mukaan? <p>Tutkielman aineisto kerättiin kahdella puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastatteluihin osallistuneet henkilöt työskentelivät luokanopettajina kahdessa eri kielisaarekekoulussa. Haastatteluista toinen järjestettiin kasvotusten ja toinen etäyhteydellä Zoom-videopalvelun kautta. Haastattelut toteutettiin ruotsin kielellä, ja ne kestivät noin 40 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin osallistujien luvalla. Kerätty aineisto litteroitiin, ja sitä analysoitiin käyttäen laadullista sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että luokanopettajien käsitykset kielitietoisuudesta liittyvät erityisesti monikielisyyteen ja monikielisiin lapsiin. Opettajat myös liittivät kielitietoisuuden vahvasti yhteen koulun kanssa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kielitietoisuus näkyy eri tavoilla kielisaarekekoulujen toiminnassa. Opettajat nostivat esille erityisesti ruotsin kielen roolin kielisaarekekoulujen toiminnassa: oppilaiden eläessä muuten suomenkielisessä ympäristössä on koulun kiinnitettävä erityistä huomiota ruotsin kielen käyttöön. Tämä nähtiin myös haasteena, ja tutkimuksessa nousikin esiin, että monikielisyyden arvostaminen saattaa olla kielisaarekekouluissa hankalaa, kun ruotsin kielen käyttöä korostetaan niin paljon. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että erilaisista kielitietoisuuteen liittyvistä teemoista keskustellaan kouluissa.</p>	

Asiasanat: svenska språket, språkö, språkmedvetenhet

Säilytyspaikka JYX

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
2	TEORETISK BAKGRUND.....	7
2.1	Språkmedvetenhet.....	7
2.1.1	Språkmedvetenhet i läroplanen för den grundläggande utbildningen.....	8
2.1.2	Lärarens språkmedvetenhet.....	9
2.2	Språköskolor i Finland.....	10
2.3	Språk i de svenskspråkiga skolorna i Finland.....	11
2.4	Lärarnas uppfattningar	12
3	MÅL, MATERIAL OCH METOD	13
3.1	Målet med studien och forskningsfrågor	13
3.2	Material	14
3.3	Analysmetod	15
4	RESULTAT.....	17
4.1	Lärarnas definitioner av språkmedvetenhet	17
4.2	Språkmedvetenhet i skolornas verksamhet.....	19
4.2.1	Vikten av svenska språket i skolorna	19
4.2.2	Elevernas språkliga bakgrunder och hur man tar hänsyn till dem	21
4.2.3	Diskussion om språk, flerspråkighet och språkmedvetenhet i skolan.....	22
5	SAMMANFATTANDE DISKUSSION	24
	LITTERATUR.....	26

1 INLEDNING

Språkmedvetenhet nämns som en grundläggande del av skolans verksamhetskultur i Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 (härefter GLGU 2014). Det är centralt att värdesätta alla språk och språkkunskap och förstå språkets centrala betydelse för allt lärande (GLGU 2014). Grunderna för läroplanen gäller i alla skolor i hela landet och således även i skolor som ligger på de svenska språköarna. Den språkliga verkligheten i de svenska skolorna i Finland är annorlunda än i de finska skolorna. Eleverna har olika språkliga bakgrunder och speciellt i språköskolor har eleverna ofta en tvåspråkig bakgrund eller till och med endast finska som hemspråk. Jag är intresserad av att studera språkmedvetenhet i de här skolorna för att språket antagligen är just där av stor betydelse. Då en svenskspråkig skola ligger på en finskspråkig ort, skulle man kunna tro att de språkliga åtgärderna i skolan är mycket behövliga. Mig veterligen har detta ämne inte studerats tidigare, vilket betyder att med hjälp av den här undersökningen kan ny kunskap skapas.

I läroplanen (GLGU 2014) tas språkmedvetenhet främst upp som en del av verksamhetskulturen i skolan. ”En skolas verksamhetskultur är dess historiskt och kulturellt formade sätt att arbeta” (GLGU 2014: 26). Verksamhetskultur handlar även om atmosfären, kommunikationen och de olika lärmiljöerna i skolan (GLGU 2014: 26). Således är verksamhetskulturen av en skola något mer än endast det som händer i klassrummet. Härmed kan man konstatera att även språkmedvetenhet i skolan rör hela skolan som gemenskap. Enligt Harmanen och Kuukka (2020: 31) kan utvecklandet av språkmedvetenhet i skolan kräva förändringar i skolans verksamhetskultur. Därför är det motiverat att undersöka hur språkmedvetenhet som helhet syns i skolornas verksamhet. Även Slotte-Lüttge och Forsman (2013: 21) menar att för att satsa på språkinriktat arbete i skolan, ska en förändring ske i hela skolans verksamhetskultur.

Själv har jag uppmärksammat att språkmedvetenhet i Finland ganska ofta förknippas med flerspråkiga elever vars första språk inte är finska. Perspektivet verkar ofta vara den att språkmedvetenhet till stor del endast rör invandrabarn. I läroplanen (GLGU 2014) gör man ändå ingen skillnad mellan elever utan utgår från att varje individ i en gemenskap är flerspråkig. Språkmedveten pedagogik kan vara till nytta för inläringen av varje elev (Mustonen & Honko

2018: 131, Aalto & Mustonen 2020: 109, Breidbach, Elsner & Young 2011: 11). Följaktligen rör språkmedvetenhet alla och förstås även de elever som går i svenskspråkiga skolor i finskspråkiga miljöer. Att beakta språkets betydelse för lärande och uppmärksamma flerspråkigheten i skolan borde vara verklighet i alla skolor. I den här undersökningen vill jag studera hur språkmedvetenhet syns i språköskolornas verksamhet ur lärarnas synvinkel. För att utreda detta har jag även som avsikt att studera lärarnas uppfattningar om språkmedvetenhet. Lärarnas uppfattningar kommer att utredas genom intervjuer. Jag tror att lärarnas uppfattningar om temat kan påverka till hur de tycker att språkmedvetenhet förverkligas i deras skola. Dessutom är det intressant att utreda hur lärarna förhåller sig till språkmedvetenhet som begrepp eftersom läroplanen inte ger någon klar definition för den.

2 TEORETISK BAKGRUND

I det här kapitlet kommer jag att presentera de viktigaste teoretiska utgångspunkterna för avhandlingen. Först presenterar jag begreppen *språkmedvetenhet* och *språkö* och därefter redogör jag för den språkliga situationen i de svenskspråkiga skolorna i Finland. Till slut förklarar jag vad som avses med lärarnas uppfattningar och varför de ska studeras.

2.1 Språkmedvetenhet

Forskningen av språkmedvetenhet kan indelas i två olika riktningar. Den ena handlar mest om att studera medvetenhet gällande språkets struktur. Däremot handlar den andra riktningen språkmedvetenhet i kontext av pedagogik, där huvudvikten är på den språkliga verksamheten. (Dufva & Salo 2015: 211.) I den här undersökningen kommer jag att koncentrera mig på den pedagogiska aspekten av språkmedvetenhet. Att studera språkmedvetenhet i den pedagogiska kontexten har fått sin början i Storbritannien (Dufva & Salo 2015: 211). Hawkins (1984) presenterade språkmedvetenhet (eng. *awareness of language*) som ett nytt begrepp med tanke på vikten av språk i allt lärande och alla läroämnen. Dessutom ville han förena de olika läroämnena med varandra samt främja jämlikhet inom utbildning och samhälle. (Svalberg 2015: 4–5.)

Nuförtiden är språkmedvetenhet ett etablerat begrepp inom språkinlärning (Andersen & Ruohotie-Lyhty 2019). Ändå är begreppet komplext och kan definieras på flera olika sätt. I GLGU (2014) lyfter man språkmedvetenhet fram som en väsentlig del av skolans verksamhetskultur. I läroplanen beskriver man hur språkmedvetenhet konkret borde synas i skolan. Begreppet ges ändå inte någon klar definition, vilket har lett till osäkerhet gällande begreppets egentliga innebörd. (Alisaari m.fl. 2020a: 6.) Således är det ändamålsenligt att diskutera begreppet utöver det innehåll som Utbildningsstyrelsen gett för detta. Det kom även fram i en magisteravhandling av Gök och Rajala (2017) att en precisering för begreppet språkmedvetenhet borde göras i skolorna även om lärarnas praxis redan vore språkmedvetet.

Association for language awareness (ALA) definierar språkmedvetenhet kort som ”explicit kunskap om språk och medveten iakttagelseförmåga och känslighet i språkinläring, språkundervisning och språkanvändning” (egen översättning). Mustonen och Honko (2018: 129) lyfter även fram att en syn på språkmedvetenhet är att hurdan makt man utövar med de språkval som görs. De menar även att för läraren innebär språkmedvetenhet att vara medveten om elevernas språkliga bakgrunder. Läraren ska använda denna kunskap som hjälpmedel när hen planerar och genomdriver sin undervisning. (Mustonen & Honko: 2018: 129.) Språkmedvetenhet i skolan betyder också att utnyttja all språkkunskap och alla språkresurser som eleverna har (Harmanen & Kuukka 2020: 27). Elevernas olika språkliga bakgrunder ska även tas till beaktande med anknytning till deras identitet. Språket har en stor roll när det gäller att bilda ens identitet (Kuukka 2020: 17). Således handlar språkmedvetenhet även om att iaktta påverkan som den språkliga verksamheten i skolan har för barnets identitet.

En aspekt av språkmedvetenhet i skolan är förhållandet mellan ämnesspråk och vardagsspråk. För att eleven ska kunna känna till läroämnets språk och begrepp behöver hen bli socialiserad till den. Det här sker genom att eleven är verksam i gemenskapen på olika sätt. (Satokangas 2020: 146.) Även Saario och Sulkunen (2020: 128) konstaterar att bakgrunden för olika ämnesområdens språk ligger i den sociala karaktären av språket. Följaktligen behöver även eleverna i skolan få möjligheter att bli socialiserade i språkgemenskapen inom de olika ämnesområden. Slotte-Lüttge och Forsman (2013 : 19) lyfter också fram att det inte är lätt att åtskilja kunskapen och det språkliga uttrycket.

2.1.1 Språkmedvetenhet i läroplanen för den grundläggande utbildningen

I läroplanen beskrivs språkmedvetenhet som ett arbetssätt där man värdesätter alla språk och förstår språkets väsentliga roll i allt lärande. Dessutom framhäver läroplanen samarbete mellan personalen i skolan: alla lärare har lika stort ansvar för språkmedvetenhet och för att den blir förverkligad. (GLGU 2014: 28.) Det är även något som Aalto och Mustonen (2020: 112–113) menar när de säger att för att bygga upp en språkmedveten verksamhetskultur krävs samarbete mellan hela skolgemenskapen.

Läroplanen lyfter också fram den redan tidigare nämnda skillnaden mellan vardagsspråk och ämnesspråk då det konstateras att ”varje läroämne har sitt eget språk, textbruk och begreppssystem” (GLGU 2014 : 28). Det framhävs också förståelse för språkets roll för identitetsskapande som en del av språkmedvetenhet i skolan. Som jag redan tidigare nämnt i inledningen, har läroplanen även som utgångspunkt för språkmedvetenhet att alla människor är flerspråkiga. (GLGU 2014.) Det här kan ses som grund till språkmedvetenheten i läroplanen och behovet för den i skolorna.

I läroplanen beaktas språkmedvetenhet även inom de delar som handlar om olika språkämnen i skolan. I den svenskspråkiga läroplanen konstaterar man till exempel att i ämnet svenska och litteratur ska man fortlöpande stödja elevernas språkmedvetenhet. Dessutom ska undervisningen väcka elevernas intresse för att uppskatta och använda olika språk. (GLGU 2014: 106.)

2.1.2 Lärarens språkmedvetenhet

Lärarens språkmedvetenhet (eng. Teacher language awareness, här efter TLA) är ett separat forskningsområde där lärarnas kunskap och uppfattningar om språk och deras påverkan på undervisningen är centrala. TLA anses således lyfta fram hur lärarens kunskap om språket och hans pedagogiska verksamhet hör ihop. (Andrews & Svalberg 2017.) Sammanfattningsvis beskriver man TLA även som ”kunskap som lärarna har om underliggande system av språk som gör det möjligt för dem att undervisa effektivt” (Thornbury 1997:x, hänvisat i Andrews 2007: ix, egen översättning). Det här kan konkret anses betyda att läraren är kunnig att analysera det språk som undervisningen sker på (Andrews 2007: 24). Enligt Andrews (2007: 94) kan TLA indelas i två olika dimensioner, av vilka den ena handlar om lärarens kännedom om språket och den andra däremot lärarens kunskap att tillämpa denna kunskap i sin undervisning. Andrews och Svalberg (2017: 220) konstaterar att TLA främst anses gälla språklärare, men kan ändå ses som relevant även för lärare inom andra skolämnen.

Inom forskningen av TLA har man också beaktat lärarnas förståelse och kunskap om diversitet och mångfald. Man ser det som en viktig uppgift för lärarna att reflektera över den etiska och sociala influensen som deras arbete har. (Pinho m.fl. 2011.) Den här synvinkeln närmar således

lärarens arbete med samhället och de olika språken inom det. Pinho m.fl. (2011) konstaterar även att lärarnas medvetenhet om språk och diversitet syns ytterligare i deras arbete som pedagogiska handlingar. Följaktligen beaktar man även i den här synvinkeln hur lärarens uppfattningar påverkar hans verksamhet. Även om man i föreliggande undersökning inte har som mål att utreda lärarnas språkmedvetenhet utan snarare hela skolans, kan forskningen av TLA ändå vara en grund för undersökningens synvinkel. I den här undersökningen är sålunda tanken att, genom att intervjua lärare om deras uppfattningar, få veta hur språkmedvetenhet syns inom hela skolgemenskapen.

2.2 Språkskolor i Finland

Svenska språkskolor i Finland syftar på finskspråkiga orter där en finlandssvensk minoritet lever vid sida av den finska (Lönnroth 2009: 106). De stora språkskolorna i Finland är Tammerfors, Uleåborg, Björneborg och Kotka. Dessutom finns det fler orter som i praktiken även kan ses som språkskolor. (Laurent 2013: 14.) I Lönnroths (2009: 106) definition framhävs det även historisk kontinuitet samt det att språköns ska vara tillräckligt stor. Tillika definierar Kingelin-Orrenmaa (2019) språkskolorna så att endast de ovannämnda fyra stora orter räknas med. Utbildningsstyrelsen delar dessutom de svenskspråkiga skolorna på enspråkigt finska orter till språkskolor och språkskolor. Med språkskolor avses då de mindre skolor som ligger till exempel i Lahtis och Varkaus. (Korkala m.fl. 2021: 11.)

Laurent (2013) lyfter fram den svenskspråkiga skolans roll för språköns existens. Hon anser att en språkö endast kan finnas om en svenskspråkig skola finns på orten. Ytterligare definierar Kommunförbundet språköns genom att konstatera att den svenska utbildningen på orten gör den till en språkö. För tillfället finns det 15 svenskspråkiga skolor på enspråkigt finska kommuner i Finland. (Kommunförbundet 2021.) Även Korkala m.fl. (2021: 11) konstaterar att språkskolornas livskraftighet har att göra med den svenska skolan på orten.

Språkskolornas existens har även sin grund i lagen. Där heter det att ”en kommun som har såväl finsk- som svenskspråkiga invånare är skyldig att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning separat för vardera språkgruppen”. (Lag om grundläggande utbildning 21.8.1998/628, §4.) Gullberg (2015: 293–294) funderar på den här lagparagrafen och

konstaterar att man ofta inte är medveten om möjligheten till svenskspråkig undervisning. Det finns ändå fler orter där möjligheten som lagen ger har beaktats genom att små svenska skolor har grundats (Gullberg 2015: 294).

I min avhandling kommer jag med begreppet språkö avse alla sådana officiellt finskspråkiga orter där det finns en svenskspråkig minoritet; och även en svenskspråkig skola. Även om de egentliga definitionerna för språköar ofta är strängare, finns det inte ett behov för begränsning av begreppets innebörd i den här undersökningen. Det viktigaste är att skolorna som avses här är verksamma på en enspråkigt finsk ort med svenska som skolans undervisningsspråk. Definitionen följer således ungefär samma spår som Henricson (2013: 9) har då hon konstaterar att språköarna kan definieras som ”officiellt enspråkiga finska orter utanför de finlandssvenska regionerna, där det under längre tider funnits och fortfarande finns svenska gemenskaper”.

2.3 Språk i de svenskspråkiga skolorna i Finland

Eleverna i de svenskspråkiga skolorna i Finland kommer från varierande språkliga bakgrund. (Korkala m.fl. 2021, Granskog & Nummela 2021). Det är vanligt att eleverna har andra hemspråk än svenska eller att de använder flera olika språk hemma. Att barn, som inte har svenska som det registrerade modersmålet, ändå sätts i en svensk skola, kan bero på intresset för att stödja svenska språkets ställning i Finland. (Korkala m.fl. 2021.) Den svenska skolan i Finland har således som uppgift att möjliggöra språkutvecklingen för både enspråkigt svenska barn och barn med flera hemspråk (Oker-Blom 2021: 154–155).

Som konstaterades ovan är den språkliga verkligheten i de svenska skolorna mångsidig. Det här kan ofta ses som en utmaning, vilket även en kartläggning av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) (Hellgren m.fl. 2019) visar. Granskog och Nummela (2021) konstaterar ändå att trots de utmaningar som den heterogena språkliga verkligheten i de svenska skolorna skapar, har flerspråkigheten även fördelar. Med detta menas det till exempel att, då eleverna har blivit vana vid att använda flera olika språk, kan det bidra till deras inställning till språk över huvud taget (Granskog & Nummela 2021). Sålunda är det viktigt att i de svenska skolorna komma ihåg, att tvåspråkigheten och de olika språken är en möjlighet även om utmaningarna är många (Hellgren m.fl. 2019: 15, 169).

På grund av att de svenskspråkiga skolorna i Finland står inför en utmaning när det gäller språksituationen i skolan, är det ytterst viktigt att stödja elevernas språkutveckling på olika sätt (Hellgren m.fl. 2019: 169). Granskog och Nummela (2021) lyfter också fram vikten av svenskan som undervisningsspråk. Ytterligare konstaterar Kovero (2011: 40) att i en helfinsk omgivning byggs kunskaperna i svenska språket på den svenska skolan. Det här ser Alisaari m.fl. (2020b) ändå vara en utmaning i den svenska skolan. Att betona svenskans roll i skolan kan försvåra utnyttjandet av flerspråkigheten i skolan (Alisaari m.fl. 2020b). Också Oker-Blom (2021: 155–156) konstaterar att i de svenska skolorna behöver man speciellt uppmärksamma de språkrelaterade åtgärderna då svenskans ställning i samhället är snäv. NCU:s kartläggning (Hellgren m.fl. 2019: 170) visar att många klasslärare i de svenska skolorna redan nu har olika språkstödande arbetssätt att använda sig av.

2.4 Lärarnas uppfattningar

Alla lärare har uppfattningar gällande deras profession och arbete men även om andra saker utanför det. Med lärarnas uppfattningar (eng. teachers' beliefs) avser man speciellt det hur lärarna förhåller sig till olika pedagogiska och utbildningsmässiga frågor. (Pajares 1992: 314–316.) Enligt Bovellan (2014: 55) är lärarens tidigare erfarenheter om inläring och utbildning, interaktionen med andra samt omgivningen exempel på faktorer som påverkar till lärarnas uppfattningar.

Lärarnas uppfattningar kan ses som viktiga att undersöka på grund av deras påverkan på lärarnas verksamhet. Hurdana pedagogiska uppfattningar lärarna har, påverkar hurdana val de gör gällande till exempel undervisningens planering samt själva undervisningen. (Pajares 1992: 336.) I ett TLA-studie av Morton (2012: 298) där CLIL (Content and Language Integrated Learning) lärarnas uppfattningar var undersökta, kom det fram att lärarnas språkmedvetenhet till stor del påverkades av deras egna uppfattningar i stället för någon mer akademisk kunskap. Således kan man även se nyttan med att studera lärarnas uppfattningar i den här undersökningen. Att studera lärarnas uppfattningar om språkmedvetenhet och dess förverkligande i skolan, kan bidra till förståelsen av varför lärarna och följaktligen hela skolan agerar som de gör.

3 MÅL, MATERIAL OCH METOD

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för målen för den här studien och mina forskningsfrågor. Efter det redogör jag även kort hurdana hypoteser jag hade för studien. Dessutom kommer jag att beskriva hurdant material och hurdana metoder jag använt för att genomföra studien.

3.1 Målet med studien och forskningsfrågor

Målet med den här studien är att utreda hur språkmedvetenhet framkommer i språköskolornas verksamhet ur lärarnas synvinkel och samtidigt hur lärare i dessa skolor förstår själva begreppet språkmedvetenhet. Tanken är att genom den här studien få veta hurdana slags erfarenheter lärarna har av språkmedvetenhet i deras skola och om de tycker att det finns något som borde utvecklas gällande den. Kuukka (2020) konstaterar att lärarna redan nu arbetar på ett språkmedvetet sätt i skolorna. Hon säger ändå att språkmedvetenhet borde bli något som lärarna permanent arbetar för. Således är det nyttigt att studera lärarnas uppfattningar om språkmedvetenhet. För att kunna utveckla språkmedvetenhet till en naturlig del av skolans verksamhet, behöver man veta hur lärarna för tillfället förhåller sig till språkmedvetenhet och språkmedvetna arbetssätt.

Forskningsfrågorna, som den här studien avser besvara, är således följande:

1. Vad tycker klasslärare i språköskolor att begreppet språkmedvetenhet betyder?
2. Hur tycker klasslärare i språköskolor att språkmedvetenhet syns i skolans verksamhetskultur?

Jag tror att svar på mina forskningsfrågor kan vara mycket varierande. Det är möjligt att det finns lärare som har mer erfarenhet av språkmedvetenhet än andra. Vissa lärare kanske inte märker språkmedvetenhet i deras skola även om den skulle finnas med i verksamheten. Men det går kanske ändå att anta att språkmedvetenhet är något som syns i språköskolornas

verksamhet. Detta tycker jag att bero på att skolorna är språkligt sett lite speciella. Eleverna kommer från olika språkliga bakgrunder och den språkliga omgivningen är annorlunda i elevernas vardag jämfört med den i skolan. Då kan man tro att skolan måste ta speciell hänsyn till språkmedvetenheten.

3.2 Material

Undersökningens material består av två halvstrukturerade intervjuer. Intervju används för materialinsamling både för att förstå någon företeelse och för att utreda åsikterna och uppfattningarna hos dem som deltar i undersökningen (Dufva 2011: 131–132). I min undersökning ville jag bättre förstå språkmedvetenhet i språköskolorna som företeelse och speciellt lyfta fram klasslärarnas uppfattningar om temat. Därför valde jag att samla in materialet genom intervjuer.

Då materialet är relativt litet och endast handlar om åsikterna hos två individer, är det inte möjligt att göra någon slags generalisering av resultatet. Däremot är fördelen med intervjuerna att man kan få djupare information av temat. En annan fördel är att informanten får under intervjun aktivt skapa mening i situationen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 35.) De här var viktiga faktorer som påverkade valet av metod för materialinsamling även i den här undersökningen. Intervju gav en möjlighet att ordentligt utreda deltagarnas tankar, vilket möjliggjorde att få fram deras uppfattningar, som var grunden för undersökningen.

De intervjuade klasslärarna arbetar i två olika svenskspråkiga skolor som båda ligger i enspråkigt finska kommuner. Båda lärarna har utöver klasslärarbehörigheten även behörighet att arbeta som ämneslärare i varsitt ämne. I föreliggande undersökning kommer jag att hänvisa till deltagarna genom att använda benämningar lärare 1 och lärare 2. Eftersom språköskolorna inte är så många i Finland är det möjligt att lärarna skulle kunna identifieras av undersökningen. Därför kommer endast de nödvändiga uppgifterna att berättas. Valet av deltagarna skedde slumpmässigt genom att jag skickade inbjudan till intervjun till olika skolor per e-post. Jag fick svar av två lärare som ville ställa upp för en intervju och således blev de intervjuade senare. Som tanke hade jag att få intervju lära från två olika skolor, för att troligen få två lite olika

perspektiv för undersökningen. Dessutom då undersökningen har skolans verksamhetskultur som synvinkel, kändes det lämpligt att granska två olika skolor.

Den ena intervjun hölls via videotjänsten Zoom på grund av praktiska skäl. Den andra intervjun hölls ansikte mot ansikte. Intervjuerna spelades in med ljud och distansintervjun dessutom med bild. Båda intervjuerna tog cirka 40 minuter. Intervjuerna hölls på svenska. Att välja svenska som intervjuspråk kändes naturligt då lärarna arbetade i svenskspråkiga skolor. Intervjufrågorna hade jag indelat i sju olika teman, under vilka jag sedan hade några närmare frågor. Teman behandlades huvudsakligen i samma ordning i båda intervjuerna. De närmare frågorna behandlades dock i friare ordning beroende på lärarens tidigare svar under intervjun. Jag fick forskningstillstånd av deltagarna innan intervjuerna hölls. De informerades även om att personuppgifterna behandlas och förvaras konfidentiellt under undersökningens gång. De som deltog i intervjun fick i förväg veta vad intervjun kom att handla om. Deltagarna hade även möjlighet att ställa frågor på förhand för att de skulle kunna känna sig förberedda inför intervjun.

Intervjuteman var följande:

1. Lärarens uppfattningar om språkmedvetenhet
2. Att uppskatta alla språk och all språkkunskap samt skolans språkliga miljö
3. Elevernas språkliga bakgrunder och språklig identitet
4. Ämnesspråk i förhållande till vardagsspråk
5. Språkmedvetenhet som hela skolans gemensamma uppdrag
6. Språkmedvetenhet som konkreta åtgärder i skolan
7. Att utveckla språkmedvetenhet i skolan

3.3 Analysmetod

Som analysmetod för min undersökning valde jag kvalitativ innehållsanalys. Med hjälp av innehållsanalys försöker man förstå olika företeelser (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103). Således passar innehållsanalys som metod för den här undersökningen då tanken är att analysera språkmedvetenhet i språköskolorna som företeelse. Då materialet har samlats in genom intervjuer kan man med innehållsanalys nå fram det som är det viktigaste och värt att analyseras

noggrannare. Tuomi och Sarajärvi (2009: 92) lyfter fram att när innehållsanalys görs, ska man noggrant hålla sig inom den valda företeelsens ramar och lämna allt annat utanför analysen. Innehållsanalys var därför ett lämpligt val för undersökningen då materialet är relativt brett och ska granskas noggrant för att kunna hitta det relevanta.

Jag började analysera materialet i föreliggande undersökning genom att transkribera intervjuerna. Sedan läste jag noggrant igenom materialet och markerade det som var relevant för undersökningens syfte. Efter detta började jag kategorisera materialet till teman som jag hittade på materialet. Jag ville ha en noggrannare kategorisering och därför valde jag att inte endast göra den enligt forskningsfrågorna. På materialet hittade jag flera olika teman som handlade om den andra forskningsfrågan och därför ville jag ta upp de separat. Slutligen kategoriserade jag exempel på materialet till fyra olika teman. En del av dem kommer att analyseras vidare i nästa kapitel.

4 RESULTAT

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för undersökningens resultat och svara på forskningsfrågorna. Jag har delat de relevanta delarna av materialet i fyra teman som var centrala i det. Det första temat handlar om den första forskningsfrågan och där redogörs för lärarnas uppfattningar om språkmedvetenhet. Temat gällande den andra forskningsfrågan handlar däremot om vikten av svenska språket i skolorna, elevernas språkliga bakgrunder och diskussion om språk, flerspråkighet och språkmedvetenhet i skolan. Då jag redogör för undersökningens resultat kommer jag även att visa olika exempel ur materialet.

4.1 Lärarnas definitioner av språkmedvetenhet

Min första forskningsfråga var vad lärare i språköskolor tycker att språkmedvetenhet betyder. De följande citaten visar hurdana tankar lärarna hade gällande språkmedvetenhet som begrepp.

- (1) Ja ska no säga att de e ha de o göra - - me de här att uppmärksamma olika språk o uppmärksamma flerspråkighet - - att okej det existerar olika språk de e int ba de här mitt modersmål som finns utan att det finns olika språk (lärare 1)
- (2) Ja tänker att de kommer som en medfödd grej om du föds i en familj me flere språk - - o de e en grund som sen fortsätter här i skolan (lärare 2)
- (3) Men språkmedvetenhet e starkt inbyggt i barne om man e född ti de (lärare 2)

Lärare 1 funderade på om språkmedvetenhet hör ihop med flerspråkighet och det att man uppmärksammar olika språk (se citat 1). Av det här svaret kan man tolka att läraren kopplar språkmedvetenhet till något som syns i verksamheten utöver att man endast vore medveten om temat. Däremot kopplade lärare 2 språkmedvetenheten speciellt till flerspråkiga barn (se citat 2). Hen ansåg också att språkmedvetenhet byggs upp ända sedan barndomen (se citat 3). Det är möjligt att tänka att arbetet i språköskolan har påverkat lärarens uppfattning av

språkmedvetenhet. Då läraren arbetar i en miljö där två- och flerspråkigheten är starkt närvarande kan det bidra till hans uppfattningar om språk.

I följande två exempel funderar lärare 1 på skolans roll för språkmedvetenhet:

- (4) Skolan e nu åtminstone ett sånt ställe där olika språk möts och även om det har ett tydligt skolspråk e det helt oundvikligt - - att olika språken ändå existerar där (lärare 1)
- (5) O sen att på vilket sätt det påverkar de - - ser ut i skolorna idag att de e flera elever som har ett annat språk som sitt modersmål än själva skolspråket o att de kan till o med hända att flera elever har två hemspråk - - som int e samma som skolspråket och hur man sen ska kunna uppmärksamma de - - att det sku på nåt sätt få komma fram att de int finns såna färdiga antaganden att de här som vi talar i skolan så de e allas - - till exempel känslospråk eller de språk som de behärskar mest eller bäst (lärare 1)

När lärarna talade om språkmedvetenhet lyfte de också fram skolans roll för den (se citat 2, 4 och 5). Lärare 1 konstaterade att även om skolan har ett visst skolspråk möter olika språk varandra där (se citat 4). Dessutom konstaterade hen att språkmedvetenhet innebär att uppmärksamma elevernas olika språkliga bakgrunder och kunskaper i skolans undervisningsspråk (se citat 5). Av det här citatet kan man även tolka att läraren anser det som viktigt att ha en öppen attityd gentemot olika språk i skolan. Således fogar hen möjligen språkmedvetenhet även till att hurdana val man gör gällande språkbruket i skolan. Lärare 2 lyfte fram skolans roll i språkmedvetenhet när hen konstaterade att utvecklandet av den fortsätter i skolan (se citat 2).

Lärarna hade även uppfattningar om var och när språkmedvetenhet är behövligt:

- (6) Jag tycker att de e jättefint de hä me språkmedvetenhet o att de kan va verkligen på sin plats i vissa miljöer - - att det måst va liksom att behöve finns (lärare 1)
- (7) Int de här va liksom de här egentliga definitionen för språkmedvetenhet är för att de verkar int va så jättebehövligt i vår skola (lärare 1)
- (8) Vi har alla de hä stora intresse för att - - ha språkmedvetenheten de e en självklarhet (lärare 2)

Lärare 1 betonade att språkmedvetenhet är viktigt om den verkligen behövs (se citat 6). Hen funderade på att man inte borde tvinga att lyfta fram flerspråkighet i skolan om den inte är verklig där. Hen funderade även på att språkmedvetenhet kanske inte är så behövligt i hans egen skola (se citat 7). Som påpekats tidigare konstateras det i GLGU (2014: 28) att varje gemenskap är flerspråkig och således rör språkmedvetenhet alla. Aalto och Mustonen (2020: 109) påpekar dock att man har börjat satsa på språkmedveten pedagogik mer först då skolorna blivit mer flerspråkiga och mångkulturella. Följaktligen kan lärarna möjligen anse att språkmedvetenhet endast till exempel skulle röra skolor där det finns många elever med ett annat första språk än finska eller svenska. Lärare 2 verkade däremot uppfatta språkmedvetenhet som mycket behövligt just i deras skola (citat 8). Hen betonade att det är självklart att ha språkmedvetenhet med i verksamheten.

Som sammanfattning kan man konstatera att lärarna hade olika uppfattningar om språkmedvetenhet. Generellt kopplades begreppet ihop med flerspråkighet. Dessutom lyfte lärarna också ganska starkt fram skolans roll för språkmedvetenhet.

4.2 Språkmedvetenhet i skolornas verksamhet

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för resultaten gällande den andra forskningsfrågan som var ”Hur tycker klasslärare i språköskolor att språkmedvetenhet syns i skolans verksamhetskultur?”. Jag har delat materialet gällande den här frågan i tre separata teman som kommer att behandlas nedan.

4.2.1 Vikten av svenska språket i skolorna

Utgående från intervjuavaren kan man konstatera att de intervjuade lärarna anser att språket ses som ett viktigt medel för lärande i deras skolor. Speciellt syns det på lärarnas svar att de ser svenska språket som något särskilt centralt i språköskolorna.

- (9) Då vi har en svensk skola så - - vi måste försöka göra allt för att dom sku få de där svenska språket så bra som möjligt (lärare 2)

- (10) De - - behöver ganska mycket fokus o också energi det här att uppmärksamma det här svenska språke just för att de e en språköscola att svenska e nånting som inte e så mycket i de här elevernas liv utanför skolan (lärare 1)

Båda lärarna lyfte tydligt fram att det är ytterst viktigt att befrämja elevernas utveckling i det svenska språket i skolan. De betonade att detta är speciellt viktigt eftersom eleverna lever sin vardag i en finskspråkig miljö och kan ha varierande kunskaper i svenskan. Man kan tolka på basis av materialet att språkmedvetenhet i de aktuella skolorna starkt hör ihop med svenska språket. Lärarna berättade mycket om olika arbetssätt med vilka man försöker stödja elevernas utveckling i svenskan. Att satsa på svenskan och språkutvecklingen i skolan kan ses som språkmedvetet. Dock om man starkt betonar ett språk kan det möjligen försvåra möjligheten att uppskatta alla språk och all språkkunskap. Lärare 1 funderade också på att hurdana konsekvenser svenskans centrala roll kan ha i skolan (se citat 11 och 12).

- (11) Å de e till och med - - också omvänt lite till en så här negativ grej vilket man på ett sätt förstår att de e en svensk skola man försöker stärka de här svenska språke men ofta e de liksom finskan tar över hos många elever o de e liksom nästan att man måst förbjuda att nu att sluta tala finska (lärare 1)

- (12) Inte e de ju bra heller att man ba förbjuder ett språk som e deras närmare språk och det där fina språket medan svenskan blir en lite så här tvångsgrej (lärare 1)

De här citaten visar att lärare 1 såg det som en utmaning att man koncentrerar sig så mycket på svenskan i skolan. Hen insåg att det kanske inte är bra att försöka dölja finska språket i skolan särskilt då det kan vara ett viktigt språk för många elever. Läraren funderade på att svenskan ska å ena sidan ha en central roll i språköscolan medan den ändå inte borde bli för stor. Även lärare 2 funderade på språkbruket i skolan. Hen berättade att man vill uppmuntra eleverna att använda svenska språket så mycket som möjligt. Samtidigt funderade hen också på att det kan vara svårt att veta hur stränga man borde vara med språkbruket i skolan. Hen berättade även att lärare i deras skola kan ha olika tankesätt kring saken. Därför lyfte läraren fram att man tillsammans med hela personalen bör diskutera om detta för att hitta gemensamma principer.

Lärarna lyfte även fram hur man tar hänsyn till skillnaden mellan vardagsspråk och ämnesspråk i skolan:

- (13) De syns starkt hos oss att då vi undervisar i vilket ämne som helst så stannar vi upp för nya ord o nya begrepp (lärare 2)
- (14) Men om vi tänker att vi går skola på svenska så de ett jättestort jobb för barnen att lära sig att formulera meningar på svenska, att lära sig hur man skriver på svenska - - att där e liksom skolan en ganska viktig plats (lärare 2)
- (15) O alla ämnen som hämtar in nya ord o begrepp, de e som två olika språk faktiskt (lärare 2)

Speciellt lärare 2 betonade att språket som används i olika skolämnen är annorlunda än vardagsspråket (se citat 15). Därför framhävde läraren att de alltid måste stanna upp för nya begrepp som olika läroämnen har (se citat 13). Hen sade också att språket i skolan även i allmänhet är annorlunda jämfört med vardagens språk (se citat 14). Följaktligen ansåg hen att skolan är en viktig plats för elevernas språkinläring.

Som konstaterats ovan verkar det vara tydligt att språkets centrala roll för lärande beaktas i skolorna. Detta är centralt även i läroplanen (GLGU 2014). Av lärarnas svar kan man tolka att i språköskolor är det ganska naturligt att uppmärksamma språket i samband med lärande. Det verkar vara tätt knutet till verksamheten eftersom skolorna har ett tydligt behov för det. Härmed kan man konstatera att språkmedvetenhet verkar synas i skolornas grundläggande tankesätt gällande språk över huvud taget.

4.2.2 Elevernas språkliga bakgrunder och hur man tar hänsyn till dem

Elever i de skolor där de intervjuade lärarna arbetar har en någorlunda heterogen språklig bakgrund. Det kom fram i intervjuerna att tvåspråkigheten i finska och svenska är den vanligaste bakgrunden. Lärarna lyfte fram att eleverna till stor del lever i en finsk omgivning och använder mycket finska utanför skolan och även i skolan. Däremot kom det inte fram att det skulle finnas så många andra språkliga bakgrunder hos eleverna.

- (16) De uppmärksammas mycket de här att de har finska som bakgrund men de kommer mest i form av att till exempel då vi går igenom nya ord eller om de e ord som dom int förstår så kan ja förklara de att okej men på finska heter de så här (lärare 1)

(17) Att - - vi stärker de här ja deras språkliga identitet men främst de här - - svenska delen då. Att de här finskan får komma så starkt sen hemifrån och från hobbyer o från kompisar (lärare 1)

(18) De va vi gör utvecklar hela tiden identitet men de e inte så där att barnen e medvetna om de utan de bara händer (lärare 2)

Lärarna berättade att man uppmärksammar elevernas språkliga bakgrunder vilket oftast betyder att man uppmärksammar deras starka bakgrund i finskan. Lärare 1 berättade till exempel att eleverna ofta behöver stöd med skolspråket och då kan man använda finska som hjälpmedel (se citat 16). Däremot berättade hen att man annars inte tar så mycket hänsyn till den finska bakgrunden som eleverna har. Hen berättade att elevernas språkliga identitet stärks mest gällande svenska språket och inte finskan. Detta motiverade hen med att finskan redan är så stark på elevernas fritid (se citat 17). Lärare 2 sade däremot att identiteten är något som utvecklas hela tiden i skolan men bara utan att barnen är medvetna om det (citat 18).

Båda lärarna betonade att man tillsammans i skolan måste stödja elevernas utveckling med svenskan:

(19) Att de jobbas hårt tillsammans för de här att nå vissa mål som har o göra med svenska språket (lärare 1)

(20) Vi måste jobba för att använda svenska språket (lärare 2)

Som konstaterats ovan har svenska språket en stor roll i språköskolorna. Gällande elevernas språkliga bakgrunder framhävde lärarna således också svenskans viktiga del i skolans verksamhet. De betonade att då eleverna har en stark bakgrund med finskan är det väsentligt att betona svenskan i skolan. Båda lärarna lyfte fram att användning av svenska är något som på riktigt kräver insats och inte händer av sig självt.

4.2.3 Diskussion om språk, flerspråkighet och språkmedvetenhet i skolan

Lärare 1 betonade att tvåspråkigheten är en självklarhet i skolan, vilket enligt hen gör att det inte behöver diskuteras så mycket i skolan (se citat 21). Flerspråkigheten såg hen dessutom som

en företeelse som inte så tydligt är verklig i deras skola eller i närmiljön av skolan. Hen berättade att det ändå diskuteras och är något som skolan vill rikta sig mot till exempel genom sin slogan.

- (21) Nå de hä tvåspråkigheten kommer ju fram på de vise att de e en självklarhet som alla bara liksom de behöver nästan ens int diskuteras för att de e en existerande verklighet i den skolan (lärare 1)
- (22) Sen har vi till exempel ett språkteam i vår skola som just försöka alltid lyfta opp olika saker som e aktuella just då o försöker informera oss andra och inspirera oss andra o använda olika metoder eller någo material (lärare 1)
- (23) O alla lärare måst va med o just alla lärare ska va de hä språkliga förebilder för att få de å funka och jå de e också nånting som diskuteras o - - att hurdana principer ska vi ha o hudana metoder man kan använda för att motivera fö att använda mer svenska (lärare 1)

Lärarna berättade att man ändå har olika diskussioner om tvåspråkighet och användning av finskan och svenskan i skolorna. Som konstaterats berättade båda lärarna att man i deras skolor ser det som viktigt att eleverna använder svenska i klassrummet. Det här kopplade de samman med att då eleverna använder så mycket finska utanför skolan, vore det viktigt att agera på svenska i skolan. Lärare 2 lyfte fram att i deras skola har de haft diskussioner om hur noggranna de borde vara med språkanvändningen. Lärare 1 funderade också på samma sak. Hen tog upp svårigheten med att å ena sidan uppmuntra eleverna att prata mera svenska men å andra sidan att inte förbjuda dem att prata finska. Lärare 1 berättade även om ett språkteam som de har i hens skola (se citat 22). Hen konstaterade också att det är viktigt att alla lärare har en gemensam vilja att tillsammans arbeta för språk i skolan. Således berättade hen att man även annars diskuterar med kollegerna om språkanvändningen och delar olika tips med varandra (citat 23). Följaktligen kan man sammanfatta att man i de intervjuade lärarnas skolor diskuterar av företeelser som hör till språkmedvetenhet.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med föreliggande undersökning var att redogöra för hurdana uppfattningar klasslärare i språköskolor har av språkmedvetenhet. Dessutom utreddes det att hur lärarna tycker att språkmedvetenhet förverkligas i deras skolor. Undersökningen var kvalitativ och materialet relativt litet och därför kan resultaten inte generaliseras. Resultaten kan ändå bidra till förståelse av språkmedvetenhet. Dessutom kan undersökningen även ge något nytt till forskningen av språköskolor och språköskolor.

För att sammanfatta den här undersökningens resultat kan man konstatera att klasslärarna i språköskolor har olika uppfattningar av språkmedvetenhet. Generellt sett kopplades begreppet ihop med flerspråkighet och flerspråkiga barn. Dessutom verkar språkmedvetenhet synas i språköskolornas verksamhet på olika sätt. Det här kan bero på att språköskolor har ett speciellt uppdrag gällande språk eftersom de måste ta mycket hänsyn till användningen av det svenska språket. Genom det här grundläggande uppdraget verkar olika språkmedvetna tanke- och arbetssätt vara en naturlig del av skolans verksamhet. Trots detta är det även möjligt att vissa delar av språkmedvetenhet kan vara svåra att förverkliga i språköskolor. De intervjuade lärarna lyfte starkt fram svenska språkets grundläggande roll i skolorna. Det här verkar försvåra användningen av flera olika språk i skolan. Således kan det bli svårare att uppskatta flerspråkighet i de här skolorna då ett visst språk har så stor betydelse. I GLGU (2014: 28) lyfter man fram att en del av språkmedvetenhet i skolan bör vara att olika språk används parallellt i skolan och att man uppskattar olika språk. I språköskolor kan det här vara en utmaning vilket även kom fram i föreliggande undersökning. Även Alisaari m.fl. (2020b) konstaterar att i svenskspråkiga skolor kan det vara svårt att utnyttja flerspråkighet eftersom man fokuserar starkt på att använda svenskan.

Som konstaterats ovan hade föreliggande undersökning ett begränsat material och dessutom var undersökningens ämne avgränsat. Därför är det viktigt att fortsätta studera detta ämne ur olika synvinklar. Något som man kunde undersöka vidare i framtiden är språkanvändningen i språköskolorna. Som det kommit fram i den här undersökningen kan relationen mellan

användning av finska och svenska vara en utmaning för personalen i språköskolor. Lärarna lyfte fram att en viktig uppgift som språköskolorna har är att befrämja elevernas kunskaper i det svenska språket. Som sagt kan detta försvåra möjligheten att samtidigt uppmärksamma andra språk och flerspråkighet. Således vore det nyttigt att undersöka vidare hur både svenska och finska och även andra språk kunde ses som viktiga och uppskattade språk i skolan. En möjlighet för mig skulle vara att undersöka språkanvändningen i språköskolorna i min kommande pro gradu -avhandling. Det vore intressant att utreda vidare hurdana strategier och metoder skolor eller enskilda lärare har gällande språkbruket i skolan. I framtida undersökningar kunde man även utöka mängden av deltagarna genom att till exempel använda enkät för materialinsamling.

I GLGU (2014: 28) konstateras det att skolan ska ta hänsyn till omgivningens språkliga mångfald och värdesätta den. I språköskolor kan det här betyda att speciellt uppmärksamma tvåspråkigheten som verkar vara en starkt närvarande företeelse hos dem. Men som konstaterats redan i början av avhandlingen borde språkmedvetenhet över huvud taget röra alla skolor och elever oavsett deras språkliga bakgrund. Därför är det viktigt att även i framtiden studera hur språkmedvetenhet syns i lärarnas och skolornas verksamhet.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att språkmedvetenhet redan nu syns i språköskolorna och lärarnas verksamhet där. Även Gök och Rajala (2017) konstaterade i deras undersökning av klasslärarna att språkmedvetenhet syns i lärarnas verksamhet. Således behöver språkmedvetenhet inte belasta lärare med mer arbete eftersom språkmedvetna arbetssätt redan används naturligt i skolorna. Däremot behövs det mer medvetenhet av verksamheten som kan ses som språkmedvetet. Detta kan leda till att språkmedveten verksamhet blir ännu mer djupt och systematiskt. (Gök & Rajala 2017.) Härmed vore det viktigt att lärarnas kännedom om språkmedvetenhet skulle fördjupas också i framtiden.

LITTERATUR

- Aalto, E. & Mustonen, S. 2020. Kielitietoista opetusta opettajien yhteistyönä yli oppiainerajojen. I: K. Rapatti (red.) Kaikkien koulu(ksi) : kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä. Äidinkielen opettajain liitto, 109–124.
- Alisaari, J., Harju-Autti, R., Heikkola, L. M., Kekki, N. & Kivipelto, S. 2020a. #kielitietoisuus #kielellisestivastuullinenopetus #kielellisestivastuullistavaopetus – twiittejä käsiteviidakosta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(7).
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2020/kielitietoisuus-kielellisestivastuullinenopetus-kielellisestivastuullistavaopetus-twiitteja-kasiteviidakosta> .
- Alisaari, J., Harju-Autti, R., Kivipelto, S., Björklund, M., Keskitalo, P., Kuusento, K., Laasonen-Tervaoja, E. ja Vigren, H. 2020b. DivED – kohti kieli- ja kulttuuritietoisempaa opettajuutta ja opettajankoulutusta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(3). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2020/dived-kohti-kieli-ja-kulttuuritietoisempaa-opettajuutta-ja-opettajankoulutusta> .
- Andersen, L. K. & Ruohotie-Lyhty, M. 2019. Mitä on kielitietoisuus ja miten se näkyy koulussa? *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(2).
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/mita-on-kielitietoisuus-ja-miten-se-nakyy-koulussa> .
- Andrews, S. & Svalberg A. M-L. 2017. I: Cenoz, J., Gorter, D. & May, S. 2017. *Language awareness and multilingualism*. 3: upplaga. Cham, Switzerland: Springer Nature.
- Andrews, S. 2007. *Teacher language awareness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Association for language awareness. 2022. ALA definition.
https://lexically.net/ala/la_defined.htm (Läst 15.3.2022).
- Bovellan, E. 2014. *Teachers' beliefs about learning and language as reflected in their views of teaching materials for Content and Language Integrated Learning (CLIL)*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Breidbach, S., Elsner, D. & Young, A. 2011. *Language awareness in teacher education: Cultural-political and social-educational perspectives*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Dufva, H. & Salo, O. 2015. Kielten äärellä: Kielitietoisuus oppimisen tukena. Kohti uutta : 100 vuotta koulun kehittämistä Jyväskylän normaalikoulussa, 211-226.
- Dufva, H. 2011. Ei kysyvä tieltä eksy: Kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. Teoksessa Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.), *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*, 131–145.
- Granskog, P. & Nummela, Y. 2021. Språkstigen i de svenskspråkiga skolorna – utmaningar och möjligheter. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(2).
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2021/sprakstigen-i-de-svensksprakiga-skolorna-utmaningar-och-mojligheter> .
- Gullberg, T. 2015. Den svenska grundläggande utbildningen – garanten för det svenska I Finland? I: Svenska kulturfonden, Sjöblom, S. & Sandberg, S. 2015. *Makten att kombinera: Utmaningar, vägval och handlingskraft i Svenskfinland*. Helsingfors: Svenska kulturfonden, 289-306.
- Gök, A. & Rajala, E. 2017. Investigating teacher language awareness and language aware practices in Finland. Avhandling pro gradu vid Jyväskylä universitet.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54367/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201706072731.pdf?sequence=1&isAllowed=y> .
- Harmanen, M. & Kuukka, K. 2020 *Kielitietoisesti koulussa: perusopetus ja lukiokoulutus kielitietoisessa käänteessä*. I: K. Rapatti (red.) *Kaikkien koulu(ksi) : kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä*. Äidinkielen opettajain liitto, 25-36.
- Hawkins, E. 1984. *Awareness of language: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hellgren, J., Forsman, L., Lepola, L., Silverström, C. & Slotte, A. 2019. Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna?: Resultat av en utvärdering i åk 1-6 läsåret 2017–2018. Helsingfors: Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU).
- Henricson, S. 2013. *Svenska i finsk miljö: Interaktion, grammatik och flerspråkighet i samtal på svenska språköar i Finland*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsingfors: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kingelin-Orrenmaa, Z. 2019. *Tammerfors som svensk språkö: En etnografisk studie av språkpolicy som praktiker, processer och val i svenska rum i det inre av Finland*. Uleåborg: Uleåborgs universitet.

- Kommunförbundet. 2021. Uppdrag språköar. <https://www.kommunforbundet.fi/valfard-och-bildning/utbildning/sprakoar> (Läst 1.2.2022).
- Korkala, S., Laakso, H., Westerholm, A. & Volmari, K. Den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i Finland. Rapporter och utredningar 2021:8b. Utbildningsstyrelsen.
- Kovero, C. 2011. Språk, identitet och skola: II, barn och ungdomar i svenska skolor i olika språkliga miljöer. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Kuukka, I. 2020. Kielitietoinen koulu rakentaa oppijan identiteettiä. I: K. Rapatti (red). Kaikkien koulu(ksi): kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä. Äidinkielen opettajain liitto, 13-24.
- Lag om grundläggande utbildning. 1998. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628> (Läst 16.3.2022).
- Laurent, L. 2013. Svenska språköar och finska utskär. Helsingfors: Tankesmedjan Magma.
- Lönnroth, H. 2009. Det femte landskapet. I: K. M. Berg, K. Borg, E. Ingman, M. Sandelin & A-M. Åberg. En färd i språket. Festskrift till Marketta Sundman på 60-årsdagen den 12 mars 2009. Åbo universitet.
- Morton, T. 2012. Teachers' knowledge about language and classroom interaction in content and language integrated learning. Doktorsavhandling, Universidad Autónoma de Madrid.
- Mustonen, S. & Honko, M. 2018. Monikielisyttä tukeva pedagogiikka. Tunne kieli: matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen, 119 – 141.
- Oker-Blom, G. 2021. Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: Särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriet. on
- Pajares, M.F. 1992. Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of Educational research* 62, 307–332.
- Pinho, A. S., Gonçalves, L., Andrade, A. I. & Araújo e Sá, M. H. 2011. Engaging with diversity in teacher language awareness: teachers' thinking, enacting and transformation. I: S. Breidbach, D. Elsner & A. Young (red.), *Language Awareness in teacher education: Cultural-political and socio-educational dimensions*, 41-61.
- Saario, J. & Sulkunen, S. 2020. Tiedonalan kielenkäyttö lukion äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa. I: K. Rapatti (red.) *Kaikkien koulu(ksi) : kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä. Äidinkielen opettajain liitto*, 125-138.

- Satokangas, H. 2020. Tiedonaloja ja käsitteitä: kielitietoisuus oppimateriaaleissa. Tiedonalan kielenkäyttö lukion äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa. I: K. Rapatti (red.) Kaikkien koulu(ksi) : kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä. Äidinkielen opettajain liitto, 139-156.
- Slotte-Lüttge, A. & Forsman, L. 2013. Skolspråk och lärande. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Svalberg, A. 2016. Language Awareness research: where we are now. Language awareness 25 (1–2), 4–16.
- Thornbury, S. 1997. About language. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5 uppl. Helsingfors: Tammi.
- Utbildningsstyrelsen. 2014. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.